ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК „КРСТЕ МИСИРКОВ“ – СКОПЈЕ
L'INSTITUT DE LA LANGUE MACÉDONIENNE „KRSTE MISIRKOV“ – SKOPJE
Посебни изданија, кн. 78 * Éditions spéciales, livre 78

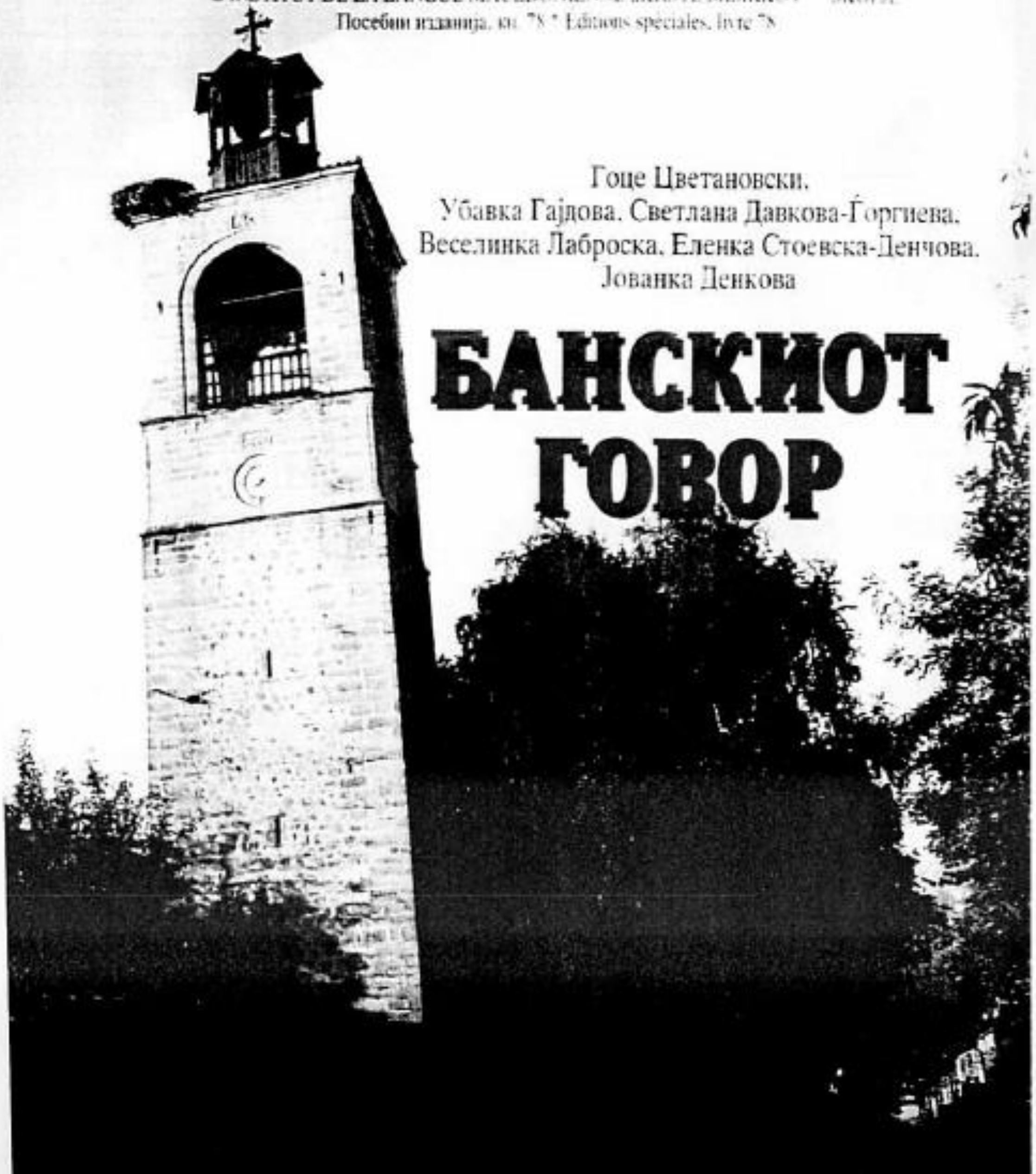

Гоце Цветановски,
Убавка Гајдова, Светлана Давкова-Ѓоргиева,
Веселинка Лаброска, Еленка Стоевска-Денчова,
Јованка Денкова

БАНСКИОТ ГОВОР

ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК „КРСТЕ МИСИРКОВ“ – СКОПЈЕ
L'INSTITUT DE LA LANGUE MACÉDONIENNE „KRSTE MISIRKOV“ – SKOPJE
Посебни изданија, кн. 78 * Éditions speciales, livre 78

Гоце Цветановски,
Убавка Гајдова, Светлана Давкова-Ѓоргиева,
Веселинка Лаброска, Еленка Стоевска-Денчова,
Јованка Денкова

БАНСКИОТ ГОВОР

Скопје
2014

Рецензенти:
проф. д-р Стојка Бојковска
проф. д-р Димитар Пандев

Главен редактор и раководител на проектот:
д-р Гоце Цветановски, н. сов.

Редакциски одбор:
д-р Светлана Давкова-Ѓоргиева, н. сов.,
д-р Веселинка Лаброска, н. сов.,
д-р Еленка Стоевска-Денчова н. сов.

Автори:
Гоце Цветановски, Убавка Гајдова, Светлана Давкова-Ѓоргиева,
Веселинка Лаброска, Еленка Стоевска-Денчова,
Јованка Денкова

Ова издание е финансирано од Министерството за култура на Република Македонија и е дел од проектот *Македонските дијалекти надвор од границите на Република Македонија*, одобрен од Министерството за образование и наука на Република Македонија

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски", Скопје

811.163.3'282.2(497.742)

БАНСКИОТ говор /Гоце Цветановски, ... [и др.]. - Скопје : Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков", 2014. - 297 стр. : табели ; 24 см. - (Посебни изданија / Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков" ; кн. 78 - Éditions spéciales / L' Institut de la langue macédonienne „Krste Misirkov" ; livre 78)

Библиографија: стр.285-297. - Содржи и: Додаток

ISBN 978-608-220-029-3
1. Цветановски, Гоце [автор] 2. Гајдова, Убавка [автор]
3. Давкова-Ѓоргиева, Светлана [автор] 4. Лаброска, Веселинка [автор]
5. Стоевска-Денчова, Еленка [автор]. 6. Денкова, Јованка [автор]
а) Македонски јазик - Дијалекти - Банско
COBISS.MK-ID 97209866

Изданиево е финансирано од Министерството за култура на Република Македонија

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР 9

ВОВЕД 12

ФОНЕТИКА И ФОНОЛОГИЈА 16

Воведни белешки 16

Инвентар на фонемите 17

Вокализам 18

Консонантизам 19

Алофонија и дистрибуција 20

Дистрибуција на вокалите 20

Дистрибуција на консонантите 29

Дистрибуција на одделни сонанти 29

Дистрибуција на одделни опструенти 32

Од историскиот извод 36

Вокализам 36

Консонантизам 39

Прозодија 41

МОРФОЛОГИЈА 46

Воведни белешки 46

Зборовни групи и нивните категоријални парадигми 47

Именки 47

Граматички категории кај именките 47
Заменки 52
Броеви 55
Придавки 56
Граматички категории кај придавките 56
Глаголи 58
Повратни глаголи 58
Глаголски групи 59
Морфолошки форми на глаголите 59
Категорија вид 60
Категории начин и време 61
Индикативни конструкции 61
Модално маркирани конструкции 69
Категории лице, род и број 73
Непредикативни глаголски форми 73
Прилози 75
Предлози 76
Сврзници 76
СИНТАКСА 77
Именска синтагма 77
Воведни белешки 77

Референцијална карактеристика на именската синтагма 91

Количествена информација во именската синтагма 97

Реченица 102

Воведни белешки 102

Основна реченична конструкција 103

Синтаксичка и семантичка структура на реченицата 103

Граматички категории: вид, начин и време.. 107

Категорија вид 107

Категорија начин 109

Категорија време 109

Индикативни / фактивни настани 110

Модални / нефактивни настани 124

Валенција 134

Изразување на падежни односи.. 134

Комплементарни реченици 153

Сложена реченица 155

Конструкции конституирани од сврзнички предикати 155

Асоцијативна релација 156

Адверсативна релација 158

Алтернативна релација 160

Темпорална релација 160

Каузална релација 162

Сврзнички показатели на споредба 166

Реченични трансформи 166

ЛЕКСИКА 169

Туѓи зборови 205

ФОЛКОЛОРНО-ЛИТЕРАРНА АНАЛИЗА 209

ЗАКЛУЧОК 225

ТЕКСТОВИ 230

ДОДАТОК 255

ЛИТЕРАТУРА 285

ПРЕДГОВОР

„Банскиот говор" е монографија финансирана од Министерството за култура, а претставува дел од проектот „Македонските дијалекти надвор од границите на Република Македонија", проект од национален интерес со финансиска поддршка на Министерството за образование и наука.

Во досегашната работа на Институтот за македонски јазик, во рамките на Одделението за дијалектологија на македонскиот јазик, според концепцијата беше предвидено монографско покривање на одделни говорни целини, па некои од соработниците магистрираа и докторираа на теми кои директно се поврзани со истражувањата на говорите надвор од границите на Република Македонија (Коста Пеев: *Кукушкиот говор*; Васил Дрвошанов: *Кајларскиот говор*; Стојка Бојковска: *Мегленскиот говор*; Максим Каранфиловски: *Енџевардарскиот говор*; Светлана Давкова-Ѓоргиева: *Лексиката на говорот на селото Чифлџик - Демирхисарско (со краток граматички опис)*; Веселинка Лаброска: *Говорот на селото Кула - Серско*; Гоце Цветановски: *Говорот на Македонците во Мала Преспа*). Освен тоа, во меѓународни и домашни списанија се објавени и голем број статии кои ја третираат односнава проблематика.

Проектот *Македонските дијалекти надвор од границите на Република Македонија* е замислен како поетапен проект кој ќе се одвива во три фази: 1. *Македонските дијалекти во Република Бугарија*, 2. *Македонските дијалекти во Република Грција* и 3. *Македонските дијалекти во областа Гора (Косово) и во Република Албанија*. Проектот има двојна цел: собирање теренски материјал од

пунктовите предвидени во МДА; изработка на монографски студии за одделни говорни комплекси. Концепцијата за овој значаен проект ја изработи д-р Гоце Цветановски како главен истражувач, а елаборатот беше доставен до Советот на ИМЈ и откако беше прифатен едногласно, беше доставен до Министерството за образование и наука каде што беше и одобрен. Во првата фаза од овој проект се вклучени соработниците на Одделението за дијалектологија: д-р Убавка Гајдова, д-р Светлана Давкова-Ѓоргиева д-р Веселинка Лаброска и д-р Еленка Стоевска-Денчова. Во дел од теренската работа беше вклучен и Дарко Томовски (кој имаше специјална обука за методите и техниките на теренското истражување), а подоцна како волонтери на проектот беа вклучени Мери Тодорова-Младеновска и Ивана Главичиќ, кои учествуваа во ексцерпцијата на собраниот дијалектен материјал од Банско.

Според планот за работа беа предвидени теренски истражувања во повеќе пунктови, но од финансиски причини досега е реализирано теренско истражување во Банско од каде е собран целокупниот материјал според Прашалникот за собирање дијалектен материјал од акад. Видоески, но истовремено со техниката интервју, се собрани голем број текстови од овој пункт.

Ексцерпцијата е целосно завршена, а во оваа фаза учествуваа и волонтерите на проектот Мери Тодорова-Младеновска и Ивана Главичиќ, кои истовремено се обучуваат и за самостојна обработка на дијалектниот материјал.

Во финалната обработка на овој колективен монографски труд учествуваа соработниците: д-р Гоце Цветановски (главен истражувач и редактор), д-р Убавка Гајдова, д-р Светлана Давкова-Ѓоргиева, д-р Веселинка Лаброска и д-р Еленка Стоевска-Денчова. Анализата на собраните текстови од литературно-фолклорен аспект ја направи д-р Јованка Денкова.

Во оформувањето и изгледот на книгата учествуваше целиот авторски тим. Голема благодарност и до рецензентите на трудот за сугестиите во врската со анализата на материјалот. Се разбира, овој труд немаше да го има овој изглед ако во него не беа вградени резултатите на дијалектните истражувања од академик Божидар Видоески во сите негови трудови.

Огромна благодарност до информаторот Елена Велјанова Кадева и до нејзиното семејство без чијашто помош не ќе можевме да ги собереме сите потребни податоци за јазичната анализа, истовремено топло им се заблагодарувам за овозможениот престој во нивниот дом и срдечниот прием.

Во оваа пригода упатуваме посебна благодарност до Министерството за култура и особено до министерката д-р Елизабета Канческа-Милевска што одобри средства за печатење на овој значаен труд за македонската дијалектолошка наука.

Главен редактор
д-р Гоце Цветановски, н. сов.